УДК 338.43:332.21–049.7 *https://doi.org/10.5281/zenodo.7249708*

МОЛНАР О.С.
ДАРІУШ А.П.
КОРОЛЬ В.І.

Використання земельних ресурсів сільськогосподарських підприємств

Предметом дослідження *є використання земельних ресурсів сільськогосподарських підприємств.*

Метою дослідження *є визначити основні напрями аграрної політики в галузі використання земельних ресурсів.*

Методи дослідження. *У роботі використані діалектичний метод наукового пізнання, метод аналізу і синтезу, порівняльний метод, метод узагальнення даних.*

Результати роботи. *У статті дано визначення категорій родючості землі. Визначені економічні, технологічні та організаційно–правові аспекти впливу на рівень ефективності використання земельних угідь. Окреслені нормативна і експертна грошова оцінка земельних ділянок.*

Висновки*. Найважливішим природним ресурсом є земля. Основними напрямами аграрної політики в галузі використання земельних ресурсів має бути оптимізація їх розподілу між галузями національного господарства і найбільш раціональне їх використання у кожній з них, здійснення нового землевпорядкування сільських територій, розробка і впровадження земельного кадастру та економічної оцінки землі. Сільськогосподарські підприємства віддають перевагу виробництву менш капіталомісткої і більш рентабельної рослинницької продукції.*

Ключові слова: *підприємство, земельні ресурси, родючість, конкурентоспроможність, збут, ефективність, продуктивність, інновації, ринок, інвестиції.*

MOLNAR O.S.
DARIUSH A.P.
KOROL V.I.

Use of land resources of agricultural enterprises

The subject of the study *is the use of land resources of agricultural enterprises.*

The purpose of the study *is to determine the main directions of agrarian policy in the field of land resource use.*

Research methods. *The work uses the dialectical method of scientific knowledge, the method of analysis and synthesis, the comparative method, and the method of summarizing data.*

Work results. *The paper defines the categories of soil fertility. The economic, technological and organizational and legal aspects of influence on the level of efficiency of land use are determined. Normative and expert monetary valuation of land plots are outlined.*

Conclusions*. The most important natural resource is land. The main directions of agrarian policy in the field of the use of land resources should be the optimization of their distribution among the branches of the national economy and the most rational use of them in each of them, the implementation of a new land management of rural areas, the development and implementation of the land cadastre and economic evaluation of land. Agricultural enterprises prefer the production of less capital–intensive and more profitable plant products.*

Keywords: *enterprise, land resources, fertility, competitiveness, sales, efficiency, productivity, innovations, market, investments.*

Постановка проблеми. Проблеми дослідження ресурсного потенціалу в значній мірі залежать від досягнутого рівня використання природних, матеріальних і трудових ресурсів, їх збалансованості, які виражають потужність потенціалу. Накопичений досвід досліджень названої проблеми свідчить, що система економічних відносин з приводу охорони земель сільськогосподарського призначення, ефективність використання трудових ресурсів і основних виробничих фондів відстають від сучасних

© МОЛНАР О.С., ДАРІУШ А.П., КОРОЛЬ В.І., 2022

вимог. Саме тому ресурсний потенціал має стати базою для ефективного господарювання сільськогосподарських підприємств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема формування та ефективного використання ресурсного потенціалу досліджувалась такими вітчизняними і зарубіжними ученими: В.Г. Андрійчуком, В.Г. Більським, П.Ф. Веденичевим, Дж. Еккертом, Б.Й. Пасхавером, Г.М. Підлісецьким, А.М. Стельмащуком, Ж.Б. Сейем, В.М. Трегобчуком та ін. Цими фахівцями розроблена низка підходів до вирішення теоретичних і прикладних проблем в агропромисловому комплексі України, проте ці підходи досліджені недостатньо і тому потребують подальшого вивчення.

Мета статті – визначити основні напрями аграрної політики в галузі використання земельних ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Оскільки земля є головним засобом виробництва, а земельні ресурси – матеріальною базою виробничого процесу, то від характеру і рівня ефективності використання землі залежить розвиток продуктивних сил, масштаби виробництва і матеріальне благополуччя народу.

Загальні негативні тенденції в економіці країни призвели до занепаду та розвитку застійних явищ в агропромисловому комплексі: підвищується собівартість продукції, знижується рівень окупності залучених матеріальних ресурсів. На цьому тлі в Україні скорочується площа сільськогосподарських угідь і збільшується площа лісів, земель під водою, забудовою та малопродуктивних земель. Ефективне землекористування має на меті урахування природнокліматичних, економічних умов і розробку раціональних систем господарювання та низку заходів щодо збільшення виробництва продукції сільського господарства. Такий підхід зумовлений особливостями та неоднорідною родючістю землі, віддачі щодо додаткових вкладень та розташування ділянок відносно ринків збуту.

Важливою особливістю і властивістю землі – є родючість землі, яку можна розглядати за двома аспектами – природним і економічним. Природна родючість землі характеризується структурою, запасом поживних речовин, вологістю та фізико–хімічними властивостями ґрунту. Економічна родючість землі, як зазначає М.В. Гладій, характеризує сукупний вплив дії природи і суспільної праці, яка характеризується врожайністю сільськогосподарських культур, затратами і виходом валової продукції [1].

Щодо визначення категорій родючості землі, то серед вчених не існує єдиної думки. Так, В.Г. Андрійчук розрізняє такі види родючості землі: природна, штучна, економічна, абсолютна, відносна. Найбільший інтерес з економічної точки зору викликає відносна родючість, яка характеризує кількісне співвідношення врожаю з виробничими витратами на нього; абсолютна родючість – визначається врожайністю культур із 1 га посіву; та звичайно економічна – є наслідком органічного поєднання природної і штучної родючості [8].

Важливим якісним показником стану сільськогосподарських угідь є рівень їх родючості. Сьогодні спостерігається негативна тенденція до зменшення вмісту гумусу в орних землях. Втрата гумусу зумовлена двома причинами – втратою поживних речовин внаслідок ерозії ґрунтів, а також виносом елементів живлення з урожаєм сільськогосподарських культур. Щодо внесення органічних добрив, то тут ситуація катастрофічна: удобрена площа скоротилася удвічі.

Сільськогосподарські підприємства віддають перевагу виробництву менш капіталомісткої і більш рентабельної рослинницької продукції. Така ситуація призводить до орієнтації сільськогосподарських підприємств на виробництво ліквідної продукції рослинництва, яка забезпечує отримання прибутку у короткостроковому періоді. Однак виникає певне протиріччя між довгостроковими потребами ґрунту в органічних добривах та короткостроковою ринковою орієнтацією сільськогосподарських виробників.

Родючість землі має два аспекти розгляду – природний і економічний. Земельні ж ресурси і економічна ефективність їх використання в цілому мають такі аспекти для подальшого розгляду як економічний, технологічний і організаційно–правовий.

До економічних аспектів впливу на рівень ефективності використання земельних угідь можна віднести: інфляційні процеси, відповідна структура виробництва адаптована до сучасних ринкових умов, інвестиційна діяльність спрямована на розвиток агропромислового комплексу, кредитування за певною відсотковою ставкою, ринки збуту сільськогосподарської продукції.

Технологічний аспект відповідно впливає на технічний стан забезпеченості підприємств машинами, тракторами, комбайнами, сівалками, а

також інноваційні технології вирощування і виробництва сільськогосподарської продукції.

До організаційно–правових аспектів впливу на якість використання земельних ресурсів належать: організаційні форми господарювання, форми власності на землю – як головний ресурс і форма правління. Всі ці аспекти відповідно мають правову базу підтримки законодавчими актами та законами України «Про землю», «Про сільськогосподарські підприємства».

Проблемою стало зниження природної родючості ґрунту, тому сьогодні у сільському господарстві вкрай необхідно повернутися до природної біологічної основи. Це, насамперед, боротьба з ерозією, внесення органічних добрив, агролісомеліорація, травосіяння, вапнування кислих ґрунтів, мінімізація техногенного впливу, ґрунтозахисні технології, біологічні методи захисту рослин, оптимальні сівозміни тощо. Використовуючи сучасні технології, технічне забезпечення, працівник має вплив на землю; приймаючи законодавчі акти визначає нові форми господарювання і власності на землю; інвестиційною діяльністю, кредитуванням, ринками збуту сільськогосподарської продукції також керує людина – людський аспект впливу на всі сфери життя. Формування ринкових відносин у аграрній сфері вимагає вартісної оцінки усіх ресурсів, які беруть участь у виробництві сільськогосподарської продукції, особливо це стосується землі.

Функціонування аграрного ринку вимагає регулювання земельних відносин. Одним з найважливіших інструментів такого регулювання є грошова оцінка землі, оскільки вона є не лише головним засобом виробництва у сільському господарстві, а й важливою складовою виробничого капіталу.

Відповідно до Закону України «Про оцінку земель» грошова оцінка земельних ділянок в залежності від призначення та порядку проведення може бути нормативною і експертною. Нормативна грошова оцінка земельних ділянок використовується для визначення розміру земельного податку, державного мита при обміні, спадкуванні та даруванні земельних ділянок, орендної плати за земельні ділянки державної та комунальної власності, втрат сільськогосподарського виробництва, а також при розробці показників та механізмів економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель.

Експертна грошова оцінка земельних ділянок та прав на них проводиться з метою визначення вартості об'єкта оцінки. Фундаторами обґрунтування ціни землі є Д. Рікардо та К. Маркс, які розкрили зміст ціни землі та її зв'язок із земельною рентою.

Важливою умовою існування земельної ренти є обмеженість пропозиції землі, адже її кількість – фіксована величина. Оскільки пропозиція земельних ресурсів є абсолютно нееластичною – це означає, що ціна землі і відповідно, доходи землевласників мають природу економічної ренти, і що єдиним фактором, який впливає на величину земельної ренти, є попит. Пропозиція відіграє пасивну роль.

Слід зазначити, що економічна рента – це дохід від будь–якого фактора виробництва, пропозиція якого нееластична. Тому економічною рентою називають дохід не лише від сільськогосподарської землі, а й дохід від будь–якого ресурсу, пропозиція якого нееластична.

Висновки

Найважливішим природним ресурсом є земля. Основними напрямами аграрної політики в галузі використання земельних ресурсів має бути оптимізація їх розподілу між галузями національного господарства і найбільш раціональне їх використання у кожній з них, здійснення нового землевпорядкування сільських територій, розробка і впровадження земельного кадастру та економічної оцінки землі. Сільськогосподарські підприємства віддають перевагу виробництву менш капіталомісткої і більш рентабельної рослинницької продукції.

Список використаних джерел

1. Більський В. Г. Ресурсне забезпечення підприємств агропромислового комплексу. Економіка АПК. 1995. № 10. С. 35–37.

2. Гаврилко П. П., Колодійчук А. В., Черторижський В. М. Фактори інноваційного розвитку промисловості. Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.–техн. праць. 2011. Вип. 21 (11). С. 201–205.

3. Завідна Л. Д., Колодійчук А. В., Важинський Ф. А., Гаврилко П. П., Домище–Медяник А. М. Міжнародний виробничий менеджмент: підручник. Львів, 2022. 171 с.

4. Колодійчук А. В. Інформація як фактор інноваційного розвитку економіки. Формування ринкових відносин в Україні. 2012. №5/1 (132). С. 58–62.

5. Колодійчук А. В., Молнар О. С., Рибакова Л. П., Ценклер Н. І., Югас Е. Ф. Міжнародне підприємництво: підручник. Львів: Вид–во ННВК «АТБ», 2022. 191 с.

6. Колодійчук А. В., Пісний В. М. Особливості функціонування машинобудівних підприємств на сучасному етапі розвитку економіки України. Науковий вісник НЛТУ України. 2009. Вип. 19 (13). С. 172–178.

7. Колодійчук А. В., Пісний В. М., Семчук Ж. В. Сутність інновацій, структура та основні етапи інноваційного процесу. Науковий вісник НЛТУ України. 2009. Вип. 19 (9). С. 191–196.

8. Про нові агропромислові формування в Україні. К.: Мінсільгоспрод України, 1996. 28 с.

9. Сопільник Л. І., Колодійчук А. В. Теоретичні аспекти управління конкурентоспроможністю підприємств. Науковий вісник НЛТУ України. 2009. Вип. 19 (8). С. 183–187.

10. Сопільник Л. І., Колодійчук А. В. Управління конкурентоспроможністю машинобудівних підприємств на сучасному етапі розвитку економіки України. Науковий вісник НЛТУ України. 2009. Вип. 19 (10). С. 222–227.

References

1. Bilskyy, V. H. (1995). Resursne zabezpechennya pidpryyemstv ahropromyslovoho kompleksu [Resource provision of enterprises of the agro–industrial complex]. Ekonomika APK – Economy of agro–industrial complex, 10, 35–37. [in Ukrainian].

2. Havrylko, P. P., Kolodiychuk, A. V., & Chertoryzhskyy, V. M. (2011). Faktory innovatsiynoho rozvytku promyslovosti [Factors of innovation development of industry]. In Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 21 (11) (pp. 201–205). [in Ukrainian].

3. Zavidna, L. D., Kolodiychuk, A. V., Vazhynskyy, F. A., Havrylko, P. P., Domyshche–Medyanyk, A. M. Mizhnarodnyy vyrobnychyy menedzhment [International production management]: Textbook. Lviv, 2022. [in Ukrainian].

4. Kolodiychuk, A. V. (2012). Informatsiya yak factor innovatsiynoho rozvytku ekonomiky [Information as a factor of innovation development of the economy]. In Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukrayini [Formation of market relations in Ukraine]: Vol. 5/1 (132) (pp. 58–62). [in Ukrainian].

5. Kolodiychuk, A. V., Molnar, O. S., Rybakova, L. P., Tsenkler, N. I., & Yuhas, E. F. (2022). Mizhnarodne pidpryyemnytstvo [International entrepreneurship]: Textbook. Lviv: ATB Publishing [in Ukrainian].

6. Kolodiychuk, A. V., & Pisnyy, V. M. (2009). Osoblyvosti funktsionuvannya mashynobudivnykh pidpryyemstv na suchasnomu etapi rozvytku ekonomiky Ukrayiny [Features of functioning of machine–building enterprises at the current stage of development of the economy of Ukraine]. In Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 19 (13) (pp. 172–178). [in Ukrainian].

7. Kolodiychuk, A. V., Pisnyy, V. M., & Semchuk, Zh. V. (2009). Sutnist' innovatsiy, struktura ta osnovni etapy innovatsiynoho protsesu [The essence of innovation, the structure and the main stages of the innovation process]. In Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 19 (9) (pp. 191–196). [in Ukrainian].

8. Pro novi ahropromyslovi formuvannya v Ukrayini [About new agro–industrial formations in Ukraine] (1996). Kyiv: Ministry of Agriculture and Production of Ukraine. [in Ukrainian].

9. Sopilnyk, L. I., & Kolodiychuk, A. V. (2009). Teoretychni aspekty upravlinnya konkurentospromozhnistyu pidpryyemstv [Theoretical aspects of enterprise competitiveness management]. In Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 19 (8) (pp. 183–187). [in Ukrainian].

10. Sopilnyk, L. I., & Kolodiychuk, A. V. (2009). Upravlinnya konkurentospromozhnistyu mashynobudivnykh pidpryyemstv na suchasnomu etapi rozvytku ekonomiky Ukrayiny [Management of competitiveness of machine–building enterprises at the present stage of development of Ukrainian economy]. In Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 19 (10) (pp. 222–227). [in Ukrainian].

Дані про авторів

Молнар Олександр Сергійович,

к.е.н., доцент, завідувач кафедри економічної теорії, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

e–mail: Kaf–et@uzhnu.edu.ua

Даріуш Анастасія Петрівна,

магістр, економічний факультет, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

e–mail: Kaf–et@uzhnu.edu.ua

Король Василь Іванович,

магістр, економічний факультет, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

e–mail: Kaf–et@uzhnu.edu.ua

Data about the authors

Oleksandr Molnar,

Ph.D. in Economics, Associate Professor, Head of the Department of Economic Theory, Uzhhorod National University

e–mail: Kaf–et@uzhnu.edu.ua

Anastasiia Dariush,
Master's degree, Faculty of Economics, Uzhhorod National University
e–mail: Kaf–et@uzhnu.edu.ua

Vasyl Korol,
Master's degree, Faculty of Economics, Uzhhorod National University
e–mail: Kaf–et@uzhnu.edu.ua

© ОСАДЧА Г.Г., 2022